

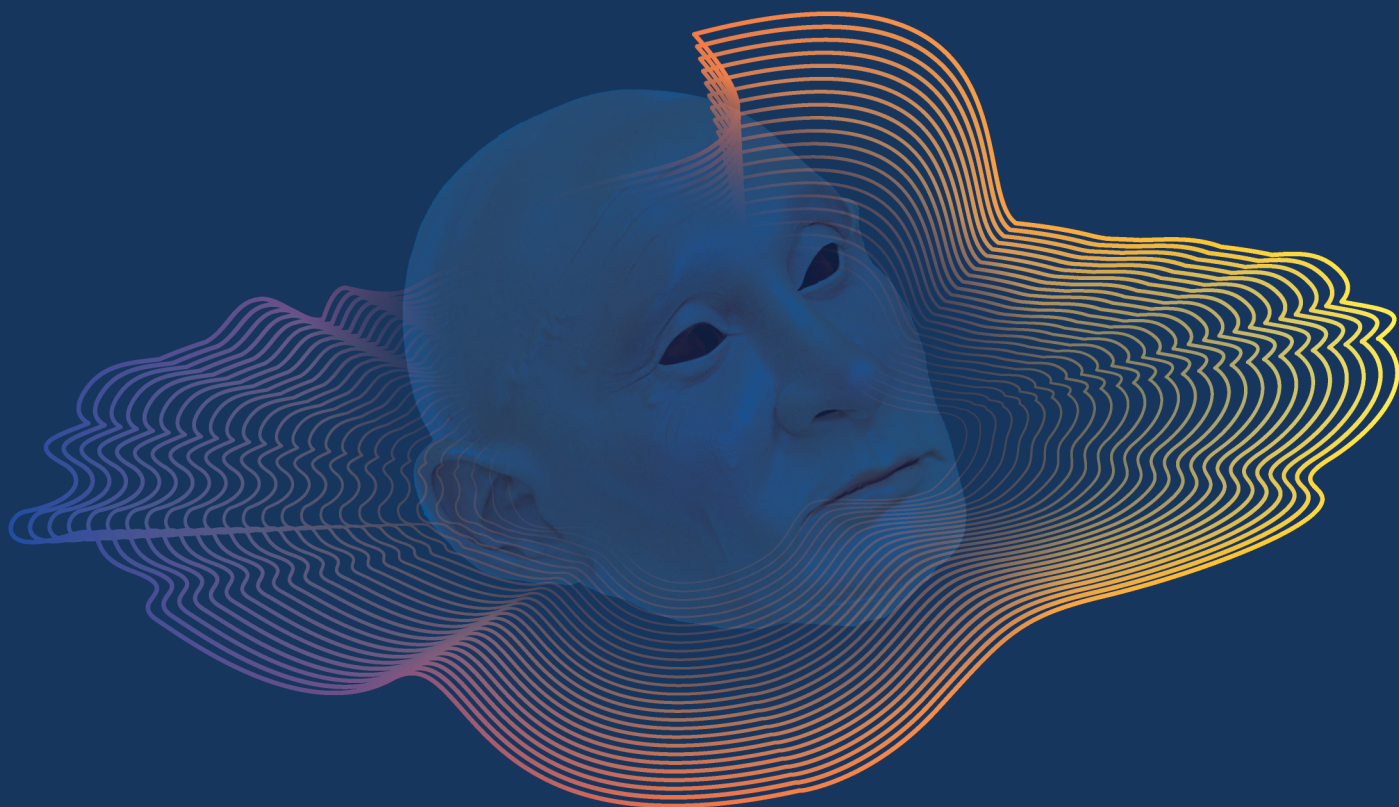

Центр «Нова Європа»
Київ

Сергій Солодкий

РЯТІВНИКИ ПУТІНА:

ЩО НЕ ТАК ЗІ СПРОБАМИ ЗАХОДУ
"ЗБЕРЕГТИ ОБЛИЧЧЯ" АГРЕСОРА

РЯТІВНИКИ ПУТІНА:

ЩО НЕ ТАК ЗІ СПРОБАМИ ЗАХОДУ
"ЗБЕРЕГТИ ОБЛИЧЧЯ" АГРЕСОРА

Сергій Солодкий,
Перший заступник директора
Центру «Нова Європа»

Травень, 2022

Навіть на дев'ятому році російської агресії проти України не зникають заяви про необхідність порятунку обличчя російського президента.

Нещодавно до табору співчутливих західних діячів додався президент США, який висловив своє занепокоєння тим, що в лідера держави-агресора немає шляхів для виходу з війни. В західних медіа регулярно з'являються десятки статей про важливість створення належних умов для «переможного відступу» російського керівника.

Між тим саме намагання догодити Кремлю, політика діалогу неодноразово призводили до того, що агресивні апетити російського керівника лише зростали, а нахабство в здійсненні спецоперацій за кордоном набувало дедалі більших масштабів.

Проаналізуємо, які діячі і чому продовжують закликати до порятунку обличчя того, хто про цей порятунок досі аж ніяк не дбав, а також до чого такий підхід може призводити надалі.

ПОРЯТУНОК БЕЗЛИКОГО: ЯК УСЕ ПОЧИНАЛОСЯ

Рятувати обличчя російського президента на Заході почали давно. Наприклад, у липні 2014 року Ангус Роксборо, британський журналіст, знавець кремлівських інтриг, так і назвав свою статтю для видання *The Guardian* «[Дозвольте Путіну врятувати обличчя](#)».

Матеріал з'явився на четвертий день після збиття росіянами пасажирського літака «Малайзійських авіаліній». Автор не заперечував того факту, що саме Путін несе відповідальність за катастрофу, але рекомендації щодо реагування на безкарні дії Росії лунали в улюбленому росіянами стилі «все не так однозначно».

«Захід має тиснути на Путіна, але це має бути правильний тиск. За три роки тісної співпраці з Кремлем я виніс один корисний висновок: Путін ненавидить, коли йому читають лекції сторонні, і він схильний реагувати гостро на будь-яку критику. Немає жодного прикладу, коли б він піддався критиці, роблячи те, чого вимагав Захід. Але є багато випадків, коли він робив навпаки», – ділиться автор своїми спостереженнями.

І дає пораду: *«Путін, напевно, буде президентом протягом наступних десяти років, і ми не можемо дозволити собі десятиліття холодної війни. Настав час важко проковтнути і піти на діалог із головним гравцем регіону, аби допомогти забезпечити цілісність України – і мир в Європі».*

Автор представляв велелюдний табір західних діячів як урядового, так і неурядового секторів, котрі прагнули повернути Росію за стіл переговорів і врегулювати всі

проблеми мирним шляхом. Очевидно, що не Ангус Роксборо вплинув на діалоговий тренд на Заході, він був лише одним із його представників – західні уряди намагалися впроваджувати політику залучення Росії до діалогу і співпраці давно.

Ані придушення свобод у самій Росії, ані агресія щодо сусідніх країн і навіть проведення спецоперацій у західних державах не могли вплинути на цю політику. Стимування і діалог стали основоположними принципами в політиці НАТО щодо Росії після розв'язаної агресії проти України з 2014 року.

Захід завжди неохоче йшов на будь-яке оголошення санкцій проти Москви.

**Захід завжди неохоче йшов на
будь-яке оголошення санкцій проти
Москви.**

Варто згадати, що вперше США погрожували санкціями ще після російської агресії проти Грузії в 2008 році, однак буквально за кілька місяців нова адміністрація Барака Обами започаткувала політику «перезавантаження» з Росією.

Початок окупації Криму супроводжувався зверненнями ключових партнерів України «не піддаватися на провокації».

Західні політики чомусь були впевнені, що якщо не повторити грузинський досвід і не почати стріляти у відповідь, то можна все

вирішити дипломатичним шляхом. Уряд України заслуговує на похвалу «за відмову піддатися провокаціям Росії», зазначив у березні 2014 року британський міністр закордонних справ Вільям Хейг.

Скільки Захід не намагався вирішити всі суперечки з Росією шляхом дипломатії, але ставало лише гірше.

Кожен крок до порозуміння з боку Заходу наражався на новий акт агресії з боку Москви.

Окупація Криму, військова агресія на Донбасі, провокаційні дії Росії з затягування вирішення конфлікту (обстріли; паспортизація; блокування виїзду громадян до України тощо) – усе це не залишалося непоміченим на Заході.

Зрештою ЄС, США вдавалися до санкцій, але із запізненням і досить дозовано, що призводило лише до небажаного ефекту. Росія ніколи не вірила в санкції, бо вважала, що ЄС і США надто охочі до співпраці з нею, а тому санкції якщо й будуть, то тимчасові.

Таким чином утворювалося зачароване коло неефективності санкцій: Захід змушений був реагувати і йшов на впровадження обмежень, коли Росія заходила у своїх діях надто далеко; Росія продовжувала агресивні провокації, вірячи, що цього разу ЄС чи США точно не вдадуться ні до чого серйозного.

За вісім років діалогостимування в Росії фактично виробився санкційний імунітет: Кремль перестав усерйоз сприймати санкційні погрози. У Росії не вірили в те, що Захід може вдатися до блокування «Північного потоку-2», чи відключення від SWIFT, чи накладення санкцій на рідних Путіна...

За вісім років діалогостимування в Росії фактично виробився санкційний імунітет. Проте на Заході не засвоїли ключового уроку, оскільки і далі продовжують розмірковувати над тим, як врятувати обличчя Путіна.

Тому що Захід прагнув усе-таки дійти порозуміння шляхом переговорів, аби не закривати шляхів для відступу і «врятувати обличчя Путіна». Утім, повномасштабна війна проти України розставила всі крапки над «і»: Захід показав, що вміє бути рішучим; Кремль і цього разу прорахувався щодо слабкості і роз'єднаності західних держав.

Проте на Заході не засвоїли ключового уроку, оскільки і далі продовжують розмірковувати над тим, як врятувати обличчя Путіна.

При цьому чим більше Захід докладав зусиль для порятунку його обличчя, тим більше російський лідер припускався помилок, які провокували подальшу, так би мовити, «втрату обличчя».

Окупувавши частину України в 2014 році, він втратив обличчя серед українців. Розпочавши масштабну війну в 2022 році, втратив його у всьому демократичному світі.

Порятунок безликого – так виглядають останні марні намагання з налагодження діалогу з Путіним.

Порятунок безликого — так виглядають останні марні намагання з налагодження діалогу з Путіним.

БОРОТЬБА ЗА МИР

Новий тренд – публічно сьогодні мало хто із західних політиків каже про необхідність порятунку обличчя російського президента. Проте відсутність публічних заяв не означає, що припинилися старі спроби допомогти Путіну вийти із ситуації переможцем.

Мета західних політиків зрозуміла: вони пояснюють необхідність діалогу з російським президентом єдиним мотивом – уникнути гірших сценаріїв (продовольчої кризи, затяжної війни, застосування зброї масового знищення тощо).

13 травня до російського президента знову зателефонував німецький канцлер Олаф Шольц – це була перша телефонна розмова за шість тижнів. Попередня відбулася 30 березня; після новин про російські злочини в Бучі телефонна дипломатія була поставлена на паузу.

Французький президент Еммануель Макрон відновив телефонний діалог після місячної перерви дещо раніше – 3 травня.

Кількома днями раніше пролунала заява американського лідера Джозефа Байдена, в якій він висловив своє хвилювання, що в російського президента «зараз немає виходу». Наприкінці минулого тижня відбулася перша з початку війни телефонна розмова міністрів оборони Росії і США.

Відтак ми є свідками нового етапу миротворчих зусиль.

Ми є свідками нового етапу
миротворчих зусиль.

Сенсаційною стала заява Володимира Зеленського про те, що французький президент пропонував Україні піти на значні поступки, щоб спонукати Росію припинити війну і «зберегти обличчя президенту Путіну».

У Парижі спростували звинувачення, проте є очевидним, що й українське керівництво, м'яко кажучи, занепокоєне замирювальними хороводами навколо Кремля.

Україна завжди віддавала перевагу переговорам і, до слова, неодноразово демонструвала готовність до компромісів. Певні поступки в минулому мали критичний характер – Крим, Мінські домовленості.

Своє президентство Володимир Зеленський починав так само з низки компромісних рішень – чи це стосувалося згоди на «формулу Штайнмаєра», чи передачі Росії одного з ключових свідків знищення малайзійського «Боїнгу», чи одностороннього відведення українських військ у червні 2019 року, чи навіть уникнення слів «агресор» та «окупація».

29 березня цього року Україна запропонувала своє бачення миру з Росією, яке полягало у відмові від курсу на НАТО.

У Росії були десятки можливостей «врятувати обличчя», проте мирні пропозиції України ніколи не вважали в Москві достатніми... Увесь список попередніх поступок мав би давно переконати західних політиків: скільки б Путіну не давали презентів для порятунку обличчя, він від агресивних планів не відмовиться.

**Скільки б Путіну не давали
презентів для порятунку обличчя,
він від агресивних планів не
відмовиться.**

Західні аналітики, дипломати, політики мали достатньо часу, аби зрозуміти, як у Росії реагують на мову дипломатії і діалогу – це сприймається тільки як слабкість, що лише спонукає Кремль до продовження агресії.

Очевидно, що переговори відіграють важливу роль, і вони мають відбуватися, проте вони не можуть перетворюватися на свого роду конвеєр і керуватися принципом «а якщо раптом цього разу Путін схаменеться?».

Співрозмовники російського лідера визнають, що з ним в останні роки було досить складно вести розмову: він постійно зводив усе до історичних паралелей, до тривалих маніпулятивних повчань про всездозволеність Заходу тощо.

Нещодавня публічна полеміка Путіна з генеральним секретарем ООН дає розуміння, як виглядають переговори з ним і в закритому режимі. Дотепер не було жодних ознак, що в Росії вирішили змінити поведінку.

Якщо Кремль жодним чином не сигналізує про готовність до діалогу, то західним політикам навряд чи варто жертвувати власним часом.

**Якщо Кремль жодним чином не
сигналізує про готовність до
діалогу, то західним політикам
навряд чи варто жертвувати
власним часом.**

Україна передусім зацікавлена в мирі. Проте ключова помилка, якої західні партнери часом припускалися і раніше – вести спершу переговори з Путіним і потім просто переказувати українській стороні, «чого хоче Росія».

Ще більша помилка – зводити все до того, що мир залежить від... України.

«Важливо зазначити, що це залежить від Володимира Зеленського – вирішити, коли припинити війну», – написав не так давно у своєму аналізі французький дипломат, колишній посол Франції в Сирії Мішель Дюкло для Інституту Монтеня.

ЧИ Є ВИХІД У ПУТІНА?

Від війни програють усі – це очевидно, але так само очевидно, що зупинити її може і має той, хто її почав.

Путін від початку війни переслідував три стратегічні мети: посилити свою владу; встановити контроль над Україною; відновити діалог із західними державами на нових умовах.

Путін від початку війни переслідував три стратегічні мети: посилити свою владу; встановити контроль над Україною; відновити діалог із західними державами на нових умовах.

Другу і третю мети втілити швидко не вдалося – намагання їх досягти й надалі вимагатимуть часу і ресурсів, проте витратне затягування війни зрештою вдарить і по фундаментальній цілі Путіна – посиленню і збереженню своєї влади.

Путін, який полюбляє історичні екскурси, мав би добре пам'ятати, як завершувалася затяжна війна США у В'єтнамі в 1973 році; Радянського Союзу – в Афганістані в 1989 році; США – в Афганістані в 2021 році... Втрачені життя, змарновані мільярдні ресурси – і недосягнуті початкові цілі.

Жодна з політичних верхівок, які ухвалювали рішення про припинення затяжних воєн, не сильно переймалися порятунком свого обличчя як переможців. Рівень внутрішньої суспільної і політичної критики був настільки сильним,

що завершення війни і було єдиним сценарієм «порятунку обличчя».

Путін не дарма робив розрахунок на блицкриг, бо мав розуміти, що затяжна війна – це шлях до його поразки.

Путін не дарма робив розрахунок на блицкриг, бо мав розуміти, що затяжна війна – це шлях до його поразки.

При цьому все ж варто визнати: на цьому етапі у Путіна достатньо важелів впливу для того, аби врятувати своє обличчя, якщо його справді це цікавить...

Тотальний контроль над політикумом, медійним простором у своїй країні дозволяє йому видати за перемогу будь-що. Було би дивно припускати, що Путіна може лякати внутрішня критика, якщо він зупинить війну: репресивний апарат ефективно справляється в Росії з антивоєнними голосами, тож йому нічого не заважатиме ще більш ефективно заглушити і мілітаристів.

Репресивний апарат ефективно справляється в Росії з антивоєнними голосами, тож йому нічого не заважатиме ще більш ефективно заглушити і мілітаристів.

Російська пропаганда знайшла достатньо аргументів для виправдання окупації Криму, вона впоралася з відбілюванням війни проти

України, поза сумнівом, вона фахово впорається з порятунком обличчя Путіна, який зупинить війну.

Кремль, вочевидь, зумисно ставив розмиті цілі щодо «спецоперації» проти України. Путін насправді далі продовжує діяти в форматі гібридної війни: Росія не називає війну війною; не оголошує мобілізації; сором'язливо говорить про «ситуацію на Україні», не вказуючи, що було причиною такої «ситуації».

Це дозволяє Путіну бути гнучким і в представленні «перемоги».

Тож на Заході дарма переживають щодо того, що поле для путінського маневру звузилося...

Зверніть увагу на коментарі росіян, які переважно підтримують війну Росії проти України. По-перше, вони всі повторюють телевізійні пропагандистські штампи, а це доводить: що телевізор назве перемогою, те повторить і жертва телевізійної монополії.

По-друге, російські громадяни почасти послуговуються рятівною реплікою, коли запитання до них виявляється трохи складним: «Я цілковито довіряю президенту – як він вирішив, так і правильно». Досить часто можна було почути цю фразу, коли Росія ув'язувалася в сирійську війну; так само часто вона виринає і зараз.

Так, запропонований вихід про перемогу через пропагандистське викривлення – це маніпуляція, обман, проте він є логічним продовженням політичної логіки і відповідних стандартів, які взяла на озброєння російська еліта останні двадцять років.

Поки що Путін продовжує ескалацію, вимагаючи тиску на Україну, а це означає одне: телефонні дзвінки несуть більше шкоди тим,

хто дзвонить, і стратегічній меті – відновленню миру.

Рятуючи обличчя Путіна, західні політики ризикують втратити власні.

Рятуючи обличчя Путіна, західні політики ризикують втратити власні.

ПРО ЦЕНТР «НОВА ЄВРОПА»

Центр «Нова Європа» (ЦНЕ) заснований у 2017 році як незалежний аналітичний центр. Попри новий бренд, він базується на досвіді команди, яка разом працює з 2009 року (раніше в рамках Інституту світової політики). Аналітики Центру «Нова Європа» стали впізнаваними, адже запропонували якісний аналітичний продукт із питань зовнішньої політики України та безпеки в регіоні, поєднавши його з активними та ефективними зусиллями з адвокатування.

Бачення Центру «Нова Європа» максимально наближене до бачення майбутнього Української держави більшістю громадян: Україна повинна бути інтегрованою в Євросоюз і НАТО. Під інтеграцією ми вбачаємо не стільки формалізоване членство, скільки запозичення найкращих стандартів і практик для фактичної належності України до євроатлантичного ціннісного простору.

Докладніше про Центр «Нова Європа»: neweurope.org.ua

Центр «Нова Європа»
Київ

<http://neweurope.org.ua/>

info@neweurope.org.ua

<https://www.facebook.com/NECUkraine/>

https://twitter.com/NEC_Ukraine